

A délvidéki magyar iskolai autonómia normatív és tartalmi feltételeiről

I.

Teljes körű és általános - országos és helyi kisebbségi autonómia nélkül nehezen képzelhető el a kívánt és szükséges magyar kisebbségi oktatási autonómia az óvodától az egyetemig.

Amennyiben a vajdasági Magyar Nemzeti Tanácsnak teljes körű, ügydöntő, önálló hatásköre volna országos magyar nemzeti kisebbségi sorsdöntő kérdésekben, és rendelkezne az ezzel járó szükséges pénzügyi eszközökkel (mint minden más jelentős közszolgálati intézményünk), akkor alapítója lehetne az önálló magyar iskoláztatási rendszernek az óvodától az egyetemig, azaz az önálló magyar tudományegyetemnek is. **Lévén azonban, hogy a szövetségi törvény által megszabott kisebbségi nemzeti tanácsok, beleértve a Magyar Nemzeti Tanácsot is, sok tekintetben csupán konzultatív hatáskörrel rendelkeznek, ezzel a szűk kompetenciával pedig aligha lehetnek alapítói a közszolgálati intézményeknek, beleértve az önálló magyar oktatási rendszert is. A hatáskörök korlátozottsága mellett gondot okoz, hogy hiányzanak azok a pénzügyi és vagyoni feltételek, amelyek szükségesek az önálló magyar iskolarendszer működtetéséhez. A pénzügyi alapok mint fiskális feltételek azért nem adóttak, mert a vajdasági magyar adófizető polgárok hozzájárulásai az általános közszolgálati intézmények működtetéséhez nem maradnak helyben, vagy nem a hozzájárulás arányában jutnak vissza. Gyakorlatilag a nemzeti tanácsoknak, az érvényes jogszabályok értelmében, jelenleg nincs önálló vagy származtatott pénzügyi forrásuk.** A vagyoni feltételek arról szólnak, hogy a legtöbb korábbi magyar közszolgálati vagy magánoktatási ingatlan vagyont továbbra is állami tulajdonban van. Visszaszármaztatásuk esetén, a korábbi közszolgálati iskolai ingatlanok és eszköztárak, értelemszerűen a nagyobb kompetenciájú és vagyonnal rendelkező országos magyar önkormányzat

kezelése alá tarthatnának. Sokan félnék az ilyen fajta vagyoni-visszaszármaztatástól, mert nézetük szerint az ingatlanok és az oktatási eszköztár karbantartásához és modernizálásához nincsenek meg a szükséges állandó pénzforrások, azaz közalapítványi támogatások. Ami jelen pillanatban igaz is. Amennyiben azonban azt vesszük figyelembe, hogy a közös iskolarendszer fenntartására az állam, igaz messzemenően nem elégséges módon, de nyújtja a pénzügyi keretet, nincs ok arra, hogy a működtetési eszközöket ne biztosítsa az önálló magyar oktatási rendszer személyi és anyagi szükségleteinek fedezésére. A probléma azonban ezzel nem ér véget, hiszen szükség lenne a megfelelő közoktatási adminisztráció alkalmazására is. Közben lehet, hogy külön kellene választani a Magyar Nemzeti Tanács által alapítandó országos intézményeket és az ezzel járó kompetenciákat és kezelői jogokat azoktól az oktatási intézményektől, amelyek a helyi magyar önkormányzatok hatáskörébe vagy kezelői kötelezettségkörébe kerülnének. A nemzeti tanács országos hatáskörébe kerülhetne pl. az önálló magyar tudományegyetem alapítási és kezelési jogköre, valamint fenntartása, továbbá a szórványtelepüléseken levő magyar oktatási intézmények ellátása. Az egyházi iskolák visszaszármaztatása esetén nyilván az egyházi önkormányzat szabályai érvényesülnének.

A magyar oktatási autonómia nemcsak, sőt, elsődlegesen nem az anyagi feltételrendszeren múlik (ami persze sok tekintetben előfeltétel lehet), hanem egyfelől a magyar szellemiségű oktatástól, vagyis az oktatói kádertől, másfelől az önálló oktatási programok kialakításától függ.

Az önálló magyar iskolarendszer autonómiájának szervei nem lehetnek csupán bábáskodók, felülbírák, hanem biztosítaniuk kell a szükséges személyi és tárgyi feltételeket. Az oktatási autonómiának magában az oktatási intézményben kell megvalósulnia.

II.

Az óvoda nagyon fontos mint kezdeti és meghatározó oktatási intézménytényező, az általános iskola és a középiskola mint folytatás, az oktatás csúcán levő egyetem pedig szakértelmiségünket adó forráshelyként döntő a maga nemében. Az oktatás minden szintjének megvan a maga tudatformáló, identitás-megőrző szerepe. Tantárgytartalom tekintetében vannak hangsúlyozottabb területek, mint amilyen az anyanyelv, irodalom, művészet, képzőművészet, történelem stb., de ebből a sorból korántsem kell kizárni a más hangsúlyozású, de bizonyos szempontból ugyanolyan fontosságú szakmai és hivatáskultúra elsajátítását. Az egész oktatási rendszerben a teljes körű anyanyelvűsítést kell érvényre juttatni. **A hivatásunk, szakmánk anyanyelven való elmélyítése biztosságot támpont a többségi, az európai és a világnyelvek elsajátításához. Az anyanyelv magas szintű és sokoldalú ismerete révén leszünk birtokában a megfelelő szakmai képesítésnek. A franciák mondják: a nyelvismeret nemcsak grammatika és terminológia, hanem a nyelv mögött álló irodalom és kultúra (le langue et civilisation). Nem elegendő tehát csupán a nyelv grammatikáját elsajátítani, bár ez rendkívül fontos, hanem a nyelv mögött álló legtágabban értelmezett kulturális háttérre is szükségünk van. Az oktatás minőségét a korosztályhoz mért oktatási módszer és tartalom is meghatározza.**

III.

A felsőoktatás autonómiájához elengedhetetlenül szükséges az önálló magyar tudományegyetem biztosítása. Szükséges, természetesen az állami egyetemen, ahol csak lehet, a magyar tannyelvű párhuzamos oktatás. Nincs kifogásom a multikulturális egyetem ellen, de prioritás tekintetében előnyt adok az önálló magyar tudományegyetemnek.

Tekintve, hogy a jelenlegi felsőoktatási törvény bizonyos indokolatlan nyelvi és alapítási korlátozásokat tartalmaz, szükség mutatkozik a megfelelő módosítására, annak érdekében, hogy az önálló magyar tudományegyetem létrejöhesse. Vannak vélemények, melyek szerint a kettő (multikulturális és önálló magyar egyetem) egymást kizárják. Nézetem szerint nem, hiszen annyi oktatási problémánk van, hogy akár a kéttípusú egyetem sem oldja meg ezeket. Jómagam több mint 30 éve dolgozom a multikulturálisként induló Újvidéki Egyetemen, amely idők során, beleértve különösen a miloševići korszakot, egynyelvűvé, egyszellemiségűvé és egykultúrájúvá vált a gyér ellenzékiesség ellenére is. Ez legalább 15 évig tartott, ez alatt az idő alatt nagyon kevésszer, szinte csak kivételesen fordult elő, hogy magyar oktatót alkalmaztak. A váltás után sem jobb ebben a tekintetben a helyzet. E tapasztalat alapján gondolom, hogy **az önálló, autonóm, magyar szellemiségű tudományegyetem könnyebben biztosíthatná az oktatói utánpótlást és a megfelelő magyar és európai szintű képzést.**